

- 1 M vosa — vusa (též 630, 632, uska 454) — vŭsa (též 630, vŭska 437–439, lŭsa 452, lŭska 457, bŭsa 448) — fusa 648 — fŭsa — osa (též 450, „osa 801, 833–836)
- vos m. — vus — vŭs 630
vosák — osák 715, 717–719
sršně f. (též 462)
sršeň f. 602, 62
sršeň m. 625, 627 (sršán 629)
sršňák
S vepsna 306, přetrženka 429, zlodějka 504
- 2 Mapa zachycuje územní rozložení nář. pojmenování pro vosu (*Vespa vulgaris*, vosa útočná). Vedle okrajového lexikálního rozdílu vosa × sršně f. (ten vyplývá ze skutečnosti, že v některých částech Moravy se jmenované příbuzné druhy bodavého hmyzu nerozlišují a užívá se pro oba vždy jednoho nebo druhého lexému, srov. II-51 sršeň; srov. též II-52 čmelák) byl zachycen rozdíl slootvorný vos × vosák, zejména však rozdíl rodový vosa × vos m. a difference hláskoslovné vosa × osa × vŭsa × fŭsa.
- Hranice podob vosa × osa se téměř přesně shoduje s mor. hranicí pravidelné nář. proteze vo- × o- (srov. PRO A3a). Na mapě ji však zakreslujeme, protože podoba vosa je shodná se spis. jazykem a není jednotný názor na původ náslovného v-. Podle Mch a Holuba-Kopečného je zde zachováno pův. v- (lit. *vapsa*, něm. *Wespe*, angl. *wasp* apod.; Holub-Kopečný spojuje s kořenem pro tkaní **ebh-*, to podle Mch nepřesvědčivé), S. Utěšený (NŘ 45, 1962, s. 171–180) předpokládá, že počáteční v- zmizelo už v praslovanštině (sloven., pol., rus. atd. *osa*) a čes. a luž. vosa je druhotná podoba s protezí. Pro názor Utěšeného svědčí nejen průběh hranice obou podob, ale i slez. pravidelná proteze „o- × o- (srov. PRO A3b) a snad i oslabená pozice náslovného v- v tomto slově na Doudlebsku (podoby *lŭsa*, *bŭsa*, *osa*, viz oddíl 1 M; srov. PRO A3a).
- Na mapě výjimečně graficky vyznačujeme i pravidelné podoby s -u- v základu (*vus*, *vusa*), protože – ač různého původu – na sebe územně navazují (*vus* < *vos*, srov. PRO F3, *vusa* < *vŭsa*, srov. PRO Alb).
- 3 Různorodá je situace ve střm. dialektech, zejména v jejich již. části, a dále v oblasti svč. nář., ostatní území se diferencuje jen málo.
- Základní pojmenování vosa bylo zachyceno téměř v celých Čechách a na záp. okrajích Moravy, odděleně pak též na Prostějovsku a na části Slovácka. Hlásková varianta s -ů- v základu je doložena z jv. okrajů Čech (*vŭsa*) a z Litomyšlska (*fŭsa*). Byla původně též na části sev. střm. podskupiny, po provedení pravidelného krácení ŭ > u je zde však dnes podoba vusa. Na téměř celé vých. polovině Moravy (bez již. okrajů) a ve Slezsku se užívá obměny osa.
- Rodová varianta muž. rodu vos byla zaznamenána na větší části svč. nář. oblasti (zde zpravidla v dubletě s podobou vosa) a odděleně na Telečsku a Třebíčsku, v tzv. horském typu střm. nář. je vus. K tomuto území se přimyká oblast derivátu vosák na Brněnsku, na nějž u Kyjova a Břeclavi navazuje podoba osák.
- Ze Znojemska je doloženo pojmenování sršně f., které se zejména dále k východu vyskytuje ve variantách sršeň f., sršeň m. (Moravskokrumlovsko), sršňák (širší Brněnsko).
- V městské mluvě se už vesměs prosadil výraz vosa, tradiční nář. pojmenování se uchovávají spíše výjimečně.
- 4 fusa jen nář.; ALJ Litovelsko — Pravidelným krácením ŭ/ú > u z fŭsa, viz tam.
fŭsa jen nář. — Z vosa, náslovná změna v > f (podobně jako vousy > fousy), -ŭ-<-ó-<-o- (staré nář. dloužení).
osa v sled. významu jen nář.; stč. os f., Jg též os f., SSJ, pol. — Snad už psl. podoba vzniklá ze staršího *vosa ztrátou počátečního v-, srov. odd. 2.
osák jen nář.; Kt, Bš záp. Mor. — Derivací z os m., viz vos m.
přetrženka jen nář. — Od přetržený, rod podle vosa; pojmenování podle vzhledu (vypadá jako uprostřed přetržená).
sršeň m., sršeň f., sršňák v sled. významu jen nář. — Nespecifikované pojmenování pro zool. rod *Vespa*.
sršně f. jen nář. — Viz sršeň.
- 5 vosa Ju 3–5, Ru 2–4 — wosa Po 1, Ju 2 — osa Ju 2, 7, Ru 5 — vos m. Ju 1 — vosák Ju 6
- 6 AJK 309, SSA 3.58
- vepsna** jen nář. — Adaptací výrazu přejatého z něm. (*Wespe*).
vos m. stč., Jg též os m., SSJČ zast. a nář., dluž. wos m. — Změnou rodu z vos f.
vosa stč. vos f., Jg též vos f., SSJČ, hluž. wosa — Bud' už psl., nebo protezí z *osa, srov. odd. 2.
vosák jen nář.; Kt, SSJČ nář., Bš záp. Mor. — Derivací z vos m.
vus m. jen nář. — Z vos m. pravidelnou změnou o > u (PRO F3).
vŭs m. jen nář. — Z vos, -ů-, viz fŭsa.
vusa jen nář. — Z vŭsa pravidelným krácením ŭ/ú > u; viz fŭsa.
vŭsa jen nář.; Jg — Z vosa, -ů- viz fŭsa.
zlodějka v sled. významu jen nář. (Bš *zloděj* „čmelák šedý“, Kt i SSJČ včel. „cizí včela, která krade med“) — Přenesením.